

STRUKTUURBEPLANNING IN DIE KAAPROVINSIE

A C K Kannenberg
Plan Medewerkers, Kaapstad

In this paper those sections of the Land Use Planning Ordinance applicable to structure plans are briefly mentioned and the 'Guide Lines for Structure Planning' as published by the Cape Provincial Administration are referred to, with emphasis on the different types of structure plans as identified by the CPA. Technical aspects which will play a crucial role in the successful implementation of the structure planning process, such as the multidisciplinary approach, effective control over planning studies and a proper study design, are dealt with. Finally, problems associated with the practical implementation of structure plans and appropriate planning approaches for smaller towns are discussed against the background of the 'Guide Lines'.

1 INLEIDING

Een van die belangrikste elemente van die Ordonnansie op Grondgebruikbeplanning (Ord. 15 van 1985) is die wetlike beslag wat dit (deur middel van struktuurplanne) aan langtermynbeplanning op 'n plaaslike vlak verleen.

Die Wet op Fisiese Beplanning (Wet 88 van 1967) maak wel vir 'n tipe struktuurplan (nl. gidsplanne) voorsiening, maar op die dorpskaal is langtermynbeplanning in die Kaapprovinsie nog altyd op 'n informele wyse gedoen. Meesterplanne is op 'n beperkte skaal gebruik om langtermyn-groei te rig, maar hierdie planne het in werklikheid geen status gehad nie en baie min (indien enige) van hulle is ooit uitgevoer. Verder is die ou dorpsaanlegskema ook as instrument vir langtermynbeplanning aangewend, maar hierdie plan was te onbuigbaar en te veel op aspekte van beheer toegespits om as toekomsvisie vir 'n dorp te kon dien.

Terwyl gidsplanne dus op die stedelike en metropolitaanse skaal langtermyn-groei gerig het, en dorps-

aanlegskemas op die plaaslike vlak grondgebruik beheer het, was daar 'n groot gebrek aan effektiewe beplanning tussen hierdie twee vlakke. Die struktuurplan behoort hierdie gaping te vul en sal terselfdertyd verseker dat langtermynbeplanning (deur middel van struktuurplanne) en grondgebruikbeheer (deur middel van soneringskemas) paslik gedifferensieer word.

In hierdie bespreking word die relevante artikels in die betrokke ordonansie genoem, die riglyne wat deur die Kaapse Provinsiale Administrasie (KPA) uitgereik is word behandel, aandag word gegee aan 'n tipiese studie-ontwerp vir struktuurplanne, en kommentaar word gelever op die implementering van bogenoemde.

2 DIE ORDONNANSIE OP GRONDGEBRUIKBE- PLANNING

In omsendbrief 15 van 1986 van die KPA word dit gestel dat "n belangrike doelwit van die nuwe Ordonnansie is om vir tydige grondgebruikbeplanning voorsiening te maak, wat ook uitvoering sal gee aan een van die vernaamste doelwitte van die Venterkommissie se aanbevelings. Hoofstuk 1 van die Ordonnansie maak hiervoor voorsiening, naamlik in die vorm van struktuurplanne."

Die belangrikste bepaling van Hoofstuk 1 van die nuwe Ordonnansie kan soos volg saamgevat word:

- 'n Gesamentlike komitee van verskillende stadsrade kan ingestel word vir die opstel van een struktuurplan vir die betrokke regsgebiede.
- Plaaslike owerhede kan struktuurplanne opstel vir al die grond binne hul regsgebiede, of vir slegs gedeeltes daarvan. Die toestemming van die Administrateur is hiervoor nodig.
- Publieke deelname is noodsaak-

lik voordat die plan aan die Administrateur voorgelê word.

- Struktuurplanne kan gewysig of ingetrek word.
- Struktuurplanne moet minstens elke tien jaar hersien word.
- Struktuurplanne moet 'n vermelding bevat aangaande die bewaring van die natuurlike en ontwikkelde omgewings.
- Stadsrade kan sogenaamde artikel 4(10) struktuurplanne opstel en self goedkeur. So 'n plan moet bestaanbaar wees met 'n goedgekeurde struktuurplan.
- Enige struktuurplan moet bestaanbaar wees met goedgekeurde gidsplanne wat van toepassing mag wees op die struktuurplangebied.
- 'n Goedgekeurde struktuurplan kan die reg om hersonerings te magtig aan 'n stadsraad oordra.
- 'n Struktuurplan ken geen regte toe nie en neem ook nie bestaande regte weg nie.

3 ADMINISTRATIEWE RIGLYNE

Artikel 4(4) van die Ordonnansie magtig die Administrateur om voorwaardes aangaande die wyse van opstel van struktuurplanne te bepaal. Die KPA het *Handleiding vir Struktuurbeplanning* (1985) gepubliseer waarin die verskillende tipes struktuurplanne, en die inhoud van elke tipe plan uiteengesit word. In hierdie handleiding word daar onderskei tussen substreek-struktuurplanne, stedelike struktuurplanne, plaaslike struktuurplanne en ontwikkelingsplanne. Die doel en inhoud van elke tipe plan kan soos volg opgesom word:

3.1 Die substreek-struktuurplan

Hierdie plan het ten doel langtermyn streekbeplanning en bestaan uit 'n geskrewe dokument wat met behulp van kaarte verder toegelig kan word.

Dit is toegespits op spesifieke probleemtoestande, soos om ontwikkeling langs kusegebiede soos die van bv. die Outeniqua Afdelingsraad te orden. Hierdie planne sal op skale wat wissel van 1:25 000 tot 1:50 000 opgestel word en kan bestaan uit 'n komprehensiewe verslag en plan, of 'n eenvoudige beleidsverklaring en plan, afhangende van die omstandighede. Die biologiese-, sosiale-, ekonomiese- en fisiese stelsels van die studiegebied is ter sprake.

3.2 Die stedelike struktuurplan

Die stedelike struktuurplan word aangewend ter wille van langtermyn-stadsbeplanning en ter bevestiging van ontwikkelingsbeleid. Die fokus word geplaas op die stedelike omgewing waar 'n groep van interafhanklike owerheidsgebiede ter sprake is. 'n Gesamentlike komitee (art. 3) sal dus hier van toepassing wees. Hierdie planne word op skale wat wissel van 1:5 000 tot 1:25 000 opgestel en dien as 'basis vir die koördinering van daardie publieke instansies wat beheer het oor grondgebruik'. Dit wil dus voorkom asof die funksie van hierdie plan soortgelyk is aan die van gidsplanne en of dit dalk die gidspanne vir sekere dorpe mettertyd mag vervang.

3.3 Plaaslike struktuurplanne

Plaaslike struktuurplanne kan vir beboude en onbeboude omgewings opgestel word. Twee tipes word onderskei, naamlik 'n artikel 4(6) plan en 'n artikel 4(10) plan.

Die artikel 4(6) plan: Hierdie plaaslike struktuurplan is die een wat onder normale omstandighede as struktuurplan vir die meeste van ons dorpe sal dien, en waarvolgens gedelegeerde magte aan die betrokke stadsraad oorgedra kan word. Die plan kan vir slegs gedeeltes (bv. die sakesentrum) van die regsgebied van die betrokke raad opgestel word, of vir die hele gebied.

Volgens die Handleiding moet die plan 'bestaan uit spesifieke grondgebruik-, dienste- en vervoersirkulasievoorstelle', en moet dit 'voldoende detail (bevat) om die volle beoordeling van ontwikkelingsvoorstelle moontlik te maak'. Skale van 1:500 tot 1:15 000 is ter sprake en die graad

van detail sal 'deur die Administrasie bepaal word op grond van die doeltreffendheid en deskundigheid van die plaaslike owerheid om die gedelegeerde magte uit te oefen'. Plaaslike owerhede word in vier kategorieë ingedeel wat die graad van detail vir hul onderskeie struktuurplanne (vir delegasie-doeleindes) sal bepaal. Hoe meer gesofistikeerd die plaaslike owerheid, hoe minder gedetailleerd hoef die struktuurplan te wees.

Hierdie planne is meer gedetailleerd as die stedelike struktuurplanne, maar laasgenoemde is nie 'n voorvereiste vir die opstel van 'n plaaslike struktuurplan nie.

Die artikel 4(10) plan: Hierdie planne is meer gedetailleerde plaaslike struktuurplanne as die artikel 4(6) planne en het ten doel 'om verdere detail inligting te bekom alvorens onderverdeling en ontwikkeling kan geskied'. Indien 'n goedgekeurde artikel 4(6) plan bestaan, kan die plaaslike owerheid self 'n artikel 4(10) plan vir gedeeltes van die goedgekeurde struktuurplangebied goedkeur. Die artikel 4(10) plan moet slegs binne 60 dae aan die Direkteur van Plaaslike Bestuur ter inligting voorgelê word.

3.4 Die ontwikkelingsplan

Ontwikkelingsplanne kan opgestel word vir gedeeltes van substreek-, stedelike of plaaslike struktuurplanne met die doel om die uitvoerbaarheid van spesifieke projekte te evalueer. Hierdie planne sluit finansiële beramings en programmering in, is ingestel op implementering oor die kort- tot mediumtermyn en hoef nie deur die Provinsiale Administrasie goedgekeur te word nie.

4 UITVOERING VAN DIE STRUKTUURPLAN-AKSIE

Met die inwerkingtreding van die nuwe Ordonnansie word daar nou beslag gegee aan die wetlike en administratiewe raamwerke vir die struktuurplan-aksie. Die sukses van hierdie aksie sal egter tot 'n groot mate afhang van die professionele bekwaamheid waarmee stads- en streekbeplanners (beide in die private en publieke sektore) hierdie taak uitvoer. Ek verstrek vervolgens en-

kele gedagtes hieroor met die oog daarop om ook gesprekvoering oor die tegniese aspekte van struktuurplanne aan te moedig.

4.1 Die doel en inhoud van struktuurplanne

Artikel 5(1) van die Ordonnansie op Grondgebruikbeplanning definieer die doel van 'n struktuurplan soos volg:

'Die algemene doel van 'n struktuurplan is om riglyne voor te skryf vir die toekomstige ruimtelike ontwikkeling van die gebied waarop dit betrekking het (met inbegrip van stadsvernuwing, stadsontwerp of die opstel van ontwikkelingsplanne) op so 'n wyse dat die orde van die gebied sowel as die algemene welsyn van die betrokke gemeenskap op die doeltreffendste wyse bevorder word.'

Dit is duidelik dat hierdie doelstelling deur 'n wye verskeidenheid van planne bereik kan word (vanaf die substreek-struktuurplan op 'n skaal van 1:50 000 tot by stadsontwerp op 'n skaal van 1:500). Die fisiese sowel as die sosio-ekonomiese aspekte sal egter deurentyd aandag moet geniet. Die begrip 'ruimtelike ontwikkeling' wat in die doelstelling voorkom, impliseer byvoorbeeld dat elke plan 'n fisiese dimensie sal hê. Die sosio-ekonomiese stelsels van die gebied sal egter ook aandag moet geniet, soos geïmpliceer deur die sinsnede 'algemene welsyn van die betrokke gemeenskap'. Dit word egter aanvaar dat daar klemverskuiwings tussen die fisiese en sosio-ekonomiese aspekte sal wees, afhangende van die tipe struktuurplan, en die skaal waarop dit voorberei word. Die algemene beplanningsbenadering van analise, sintese en aanbevelings behoort egter in alle gevalle toegepas te word.

4.2 Die multidisiplinêre benadering

Die samestelling van die professionele span hang af van die aard en omvang van die spesifieke probleem. 'n Multidisiplinêre benadering is egter noodsaaklik om 'n produk van hoogstaande gehalte te verseker. Die verskillende insette van so 'n span behoort egter deur die stads- en streekbeplanner gekoördineer te word aangesien hy nie net daardie breë agtergrond het wat noodsaaklik

is om probleme te identifiseer, doelwitte te formuleer en beplannings-konsepte te ontwikkel nie, maar ook oor die nodige kennis van beplanningswetgewing en -prosedures beskik om die plan deur die goedkeuringsproses te loods. Van die spesialiste wat as lede van die span oorweeg kan word is omgewingsdeskundiges, vervoer- en siviele ingenieurs, marknavorsers en eiendomsekonome.

4.3 Die werkswyse/organisasie

'n Struktuurplan lê die basis vir die ontwikkeling van 'n spesifieke omgewing oor die volgende 20 jaar en dit mag twee jaar of langer duur om 'n goedgekeurde struktuurplan daar te stel. Dit is dus belangrik dat hierdie aksie van die begin af goed gekoördineer word en dat daar voortdurend wisselwerking tussen die besluitnemers, die opstellers van die plan en die uitvoerders daarvan sal wees.

Indien raadgewers aangestel word om die beplanning te onderneem, is dit van die uiterste belang dat amptenare van die betrokke stadsraad ook deurlopend by die studie betrek word om te verseker dat:

- werk nie onnodig gedupliseer word nie, en
- die stadsraad in staat gestel word om die grondslag te lê vir 'n interne databank en bron van kundigheid.

In so 'n geval is die finale ontwikkelingsvoorstelle ook nie net eensydige oplossings van die kant van die raadgewers nie, maar die resultaat van deurlopende raadpleging tussen die raadgewers en die betrokke stadsraad. Hierdie benadering kan uitgevoer word deur twee komitees in die lewe te roep, nl. 'n beleidskomitee en 'n werkskomitee. Die komitees funksioneer soos volg:

Die **beleidskomitee** word saamgestel uit raadslede en amptenare van die raad, sowel as uit verteenwoordigers van die betrokke owerheidsinstansies en van die professionele span raadgewers. Hierdie komitee funksioneer gewoonlik onder die leiding van 'n raadslid of senior amptenaar van die raad, soos byvoorbeeld die stadsklerk of stadsingenieur, en het ten doel om oor beleidsake en oor vordering met die opdrag te beraadslaag. Hierdie komitee doen by geleentheid verslag aan die stadsraad.

Die **werkskomitee** bestaan uit verteenwoordigers van die stadsraad, gewoonlik van die Departement van die Stadsingenieur, en verteenwoordigers van die raadgewers. Die werkskomitee vergader meer dikwels as die beleidskomitee en werk konstruktief op die grondslag van inligting, planne en voorstelle wat deur amptenare en/of die raadgewers voorberei word. Hierdie komitee hanteer ook die ontwikkelingsbeheer gedurende die beplanningstermy.

Die ondervinding het geleer dat so 'n werkswyse gewoonlik praktiese, uitvoerbare voorstelle tot gevolg het wat die ondersteuning van beide die plaaslike bestuur en die betrokke staatsdepartemente geniet. Amptenare wat vir die uitvoering van die plan verantwoordelik sal wees, ken ook die agtergrond van elke voorstel, 'n toestand wat die struktuurplan dadelik 'n groter kans op sukses bied.

4.4 Die studie-ontwerp

Een van die doelstellings van die SA Instituut van Stads- en Streekbeplanners is 'om die wetenskap en kuns van Stads- en Streekbeplanning en Stadsontwerp te bevorder'. Die vermoë om wetenskap en kuns te kombineer is een van die grootste bates van hierdie beroep en 'n talent wat baie duidelik tevoorskyn behoort te kom in struktuurplanne.

Die stadsbeplanningsproses behoort dus te bestaan uit 'n studie van beide die funksionele en estetiese waardes wat binne 'n studiegebied van toepassing mag wees. Die funksionele waardes vind uiting in die fisiese struktuur van die stedelike omgewing en verskaf antwoorde op die vraag: **Werk dit?** Die estetiese waardes aan die ander kant, is funksies van visuele vorm en bied antwoorde op die vraag: **Is dit mooi?** Hierdie twee stelde waardes is ewe belangrik in die stadsbeplanner se soeke na orde en behoort as algemene riglyne te dien in die ontwikkeling van enige plan.

Die inhoud van 'n struktuurplanstudie bestaan gewoonlik uit die bepaling van doelwitte (wat daarop ingestel behoort te wees om beide stelde waardes te bevredig), 'n ruimtelike begroting, grondgebruikbeplanning en vervoerbeplanning (wat hoof-

saaklik op die funksionele waardes ingestel is) en stadsontwerp (wat die estetiese waardes moet bevredig). Hierdie insette is almal elemente van een geïntegreerde studie en een stel waardes behoort nooit ten koste van die ander stel bevredig te word nie.

4.4.1 Die bepaling van doelwitte

Spesifieke doelwitte behoort vir elke studiegebied geformuleer te word aangesien elke gebied 'n eiesoortige karakter het en waarskynlik ook eiesoortige probleme sal openbaar. Sekere algemene doelstellings, wat deel van elke struktuurplanstudie behoort te vorm, kan egter hier, aan die hand van Lynch (1981), bespreek word.

Lewenskragtigheid: Hierdie begrip geld ten opsigte van al die funksies van 'n gebied en sy inwoners. In die beplanning behoort dus gestreef te word na die voorsiening van omvattende (maar lewensvatbare) geleenthede vir alle inwoners om hulself ten volle te kan uitleef en die hoogste moontlike lewenskwaliteit te ervaar.

Identiteit: 'n Baie duidelike waarneming moet in die gebied gemaak kan word van beide plek en gebeurtenis. Inwoners moet in staat wees om met hul eie omgewing te identifiseer en die verskillende ander komponente van die stad te kan onderskei. Struktuurplanne moet dus nie 'n reeks dorpe tot gevolg hê wat uiteindelik almal eenders lyk nie.

Struktuur: Dit moet vir die inwoner of besoeker maklik wees om homself te oriënteer met behulp van herkenbare landmerke, bedrywighede, vorms en panoramas. Die gebied behoort gestruktureer te word rondom baie duidelike, sentrale fokuspeunte en so beplan te word dat die verskillende stadskomponente saamgebind word in 'n duidelike leesbare geheel.

Aanpassing: Die plan moet goed aangepas wees by, en beste gebruik maak van die eienskappe van die fisiese terrein. Terselfdertyd moet dit die inwoners se sosio-ekonomiese standaard en bedrywighede goed interpretere en bevredig. Die diversiteit van die bevolkingsgroepe en kulture in Suid-Afrika stel hier veral be-

sondere eise aan die kundigheid van die beplanner.

Toeganklikheid: Mense moet teen redelike koste en tyd mekaar kan bereik en toegang kan verkry tot al die verskillende geleenthede wat die omgewing bied. 'n Doeltreffende vervoerstelsel is daarom noodsaaklik.

4.4.2 Die ruimtelike begroting

Die kwantitatiewe ontledings waaruit die ruimtelike begroting bestaan, het ten doel die bepaling van die terreinoppervlakte wat vir elke toekomstige grondgebruik oor die beplanningstermyn voorsien moet word. Om dit te kan doen is 'n volledige analise van die bestaande sosio-ekonomiese omstandighede wat in die studiegebied heers, van die uiterste belang.

Gebaseer op hierdie analises en gemeet aan norme wat empiries deur studies van soortgelyke dorpe bepaal is, behoort projeksies vir vyf-, tien- en twintigjaartermyn gemaak te word. Die twintigjaartermyn verteenwoordig die beplanningshorison en vyf jaar dien as 'n geskikte termyn vir die eerste implementeringsprogram. Tien jaar is 'n gerieflike tussentydse teikendatum en stem ook ooreen met die hersieningstermyn soos voorgeskryf deur die Ordonnansie op Grondgebruikbeplanning. Met hierdie ontledings word gestreef om veral die doelwitte van 'lewenskragtigheid' en 'aanpassing' te bevredig.

Dit is belangrik dat die studiegebied baie duidelik in konteks geplaas moet word gedurende bogenoemde analises. So byvoorbeeld moet 'n bepaalde rangorde van gemeenskapsgeriewe en kleinhandel vir daardie streek in aanmerking geneem word met die bepaling van ruimtelike behoeftes vir die meer plaaslike studiegebied. In sommige gevalle, veral waar struktuurplanne binne metropolitaanse verband opgestel word, kan die rekenaar met goeie gevolge ingespan word om byvoorbeeld ruimtelike behoeftes binne 'n bepaalde kleinhandelsrangorde te bereken.

4.4.3 Grondgebruikbeplanning

Grondgebruikbeplanning behoort te bestaan uit die ontwikkeling van alternatiewe konsepte vir 'n toekoms-

tige grondgebruikstruktuur. Sodoende word alle moontlikhede ondersoek en word die besluitnemers die geleentheid gebied om te besluit watter model hul gemeenskap die beste sal pas. Die modelle word gebaseer op die ruimtelike begroting en op 'n analise van alle fisiese elemente wat ruimtelike groei binne die studiegebied mag beïnvloed.

Uit hierdie analises is dit moontlik om die ontwikkelings-moontlikhede en -bepelings van die studiegebied te bepaal en om 'n oplossing vir daardie gebied se eiesoortige probleme te vind. Dit is baie belangrik dat hierdie stadium van die studie ten nouste met die vervoerbeplanning gekoördineer word. Die doelwitte van veral 'struktuur' en 'aanpassing' kom hier ter sprake.

4.4.4 Vervoerbeplanning

Dit is belangrik dat grondgebruik- en vervoerstudies van die begin af gekoördineer word om die doelwit van 'toeganklikheid' te bereik. Nie net behoort al die verskillende onderdele van die stedelike gebied goeie toeganklikheid te geniet nie, maar noodsaaklike ritte (ten opsigte van beide private en publieke vervoer) tussen die verskillende grondgebruike behoort ook so kort as moontlik te wees. Om dit te kan bereik moet met verskillende kombinasies van vervoernetwerke en grondgebruike geëksperimenteer te word totdat die optimum kombinasie bereik word. Die doelwitte van 'struktuur' en 'identiteit' word ook reeds op hierdie stadium aangespreek en spanwerk tussen die stadsbeplanner en vervoerbeplanner is dus uiters noodsaaklik.

4.4.5 Stadsontwerp

Stadsontwerp impliseer gewoonlik meer gedetailleerde beplanning en die ontwerpkomponent is hoofsaaklik daarop ingestel om die estetiese waardes en die doelwitte van 'identiteit' en 'struktuur' te bevredig. Op die stad- of dorpskaal beteken dit dat aandag gegee word aan aspekte soos driedimensionele stadsvorm (bv. 'n hoogboubeleid), leesbaarheid van die omgewing (deur die skepping van 'plekke van aankoms' of 'poorte', landmerke, fokuspunte en duidelik gedefinieerde roetes) en die versterk-

ing van sekere homogene gebiede wat 'n eie karakter openbaar.

Op 'n meer plaaslike skaal (bv. 'n dorpsentrum) is stadsontwerp gerig op die daarstelling van 'n meer menswaardige omgewing en klem word veral gelê op bepaalde visuele kwaliteite en menslike skaal. Grondgebruikbeplanning word in meer besonderhede ontwikkel deur die daarstelling van meer gedetailleerde ontwikkelingsplanne en ontwerpriglyne. Terselfdertyd word die ruimtes tussen geboue georden in 'n duidelike struktuur wat 'n aantreklike en interessante omgewing sal verseker.

Stadsontwerp en -beplanning op beide die stad- en plaaslike skale behoort ook 'tipiese details' (kyk meegaande figuur) van spesifieke aspekte van die struktuurplan in te sluit om te verseker dat:

- Die voorstelle **uitvoerbaar** is (meer gedetailleerde beplanning mag soms aantoon dat die oorspronklike konsep nie werk nie, en aangepas behoort te word);
- Die voorstelle **duidelik** is (sal dit vir die volgende beplanner moontlik wees om die wese van die struktuurplan-voorstelle oor te dra in 'n ontwikkelingsplan, of vir die ingenieur of argitek om die konsepte behoorlik in hul projekte te inkorporeer?).

Dit beteken nie dat die hele plan baie gedetailleerd moet wees nie, maar slegs dat die sleutelemente daarvan in groter besonderhede uitgewerk behoort te word.

Dit word voorsien dat stadsontwerp veral ter sprake sal kom by artikel 4(10) planne en by ontwikkelingsplanne. Beide planne is meer gedetailleerde planne wat ook die uitvoerbaarheid van projekte evalueer. Ongelukkig word die verskil tussen hierdie twee tipes planne nie baie duidelik uiteengesit in die Handleiding (1985) van die KPA nie, en ontstaan die vraag of daar wel 'n onderskeid getref behoort te word. In die omskrywing wil dit voorkom asof die ontwikkelingsplan veral toegespits is op toekomstige dorpstigings (moontlik onder invloed van die Venterkommissie), en dit sou jammer wees indien ander ontwikkelingsprojekte (bv. in die dorpsentrum) van

hierdie beplanningsaksie uitgesluit sou word.

4.5 Implementering

Die implementering van oorhoofse planne is seker een van die grootste probleme waarmee die stadsbeplanningsberoep tot dusver te make gehad het. Hierdie toedrag van sake kan waarskynlik herlei word na die feit dat stadsbeplanningsvoorstelle gewoonlik oor 'n lang termyn strek, dat meesterplanne nog altyd 'informele' planne was, en dat dit tradisioneel deur ander beroepe soos ingenieurs en argitekte (as deel van hulle projekte) uitgevoer is. Hierdie toedrag van sake het tot gevolg gehad dat:

- Die stadsbeplanner nie gou genoeg terugvoering gekry het om uit sy foute te leer, en sodoende verbeterde voorstelle in sy volgende plan te kon inkorporeer nie, en
- Sy voorstelle nie uitgevoer is nie, of dat dit in 'n aangepaste of verwaterde vorm uitgevoer is (moontlik ook as gevolg van die eerste probleem).

Dit is dus van belang vir beide die stadsbeplanningsberoep en vir die goeie beplanning van ons stedelike omgewings dat die stadsbeplanner 'n bietjie nader aan die 'bakstene en sement' moet beweeg. Dit word nou moontlik gemaak deur die instelling van ontwikkelingsplanne wat gekoppel is aan die stadsraad se begroting. Sorg moet egter gedra word dat hierdie ontwikkelingsplanne opgestel word met die doel om die struktuurplan (bv. vir 'n sentrale gebied) tot uitvoering te bring, en nie slegs om nuwe onderverdelings te vergemaklik nie. Dit is dus noodsaaklik dat 'n implementeringsprogram, gekoppel aan 'n finansiële plan, daargestel word as onderdeel van elke struktuurplan-aksie.

Die **implementeringsprogram** sal sekere sleutelprojekte binne die struktuurplangebied identifiseer en 'n prioriteitsbepaling daarvan maak. Hierdie projekte kan wissel van nuwe voetgangergebiede en dorpsuitbreidings tot nuwe paaie en parkeerterreine.

Ontwikkelingsplanne (of aksieplanne) behoort vir elkeen van hierdie

projekte voorberei, en kosteberaamings daarvan gemaak te word.

Die **finansiële** plan sal daaruit bestaan dat die raad besluit hoeveel fondse vir die implementering van die struktuurplan-voorstelle opsygesit kan word, en dan jaarliks daarvoor begroot.

So 'n benadering sal meer praktykgerigte struktuurplanne tot gevolg hê wat in die kort tot medium termyn tot uitvoering gebring kan word. Terselfdertyd sal dit verhoed dat struktuurplanne gereduseer word tot blote administratiewe instrumente wat gebruik word om hersoneringsmagte te deleger. Na my mening behoort die *Handleiding vir Struktuurbeplanning* baie meer spesifiek te wees oor die onderwerp van implementering en hiervoor duidelike riglyne voor te stel.

5 ALTERNATIEWE BE-PLANNINGSBENADERINGS

Ons struktuurplanne is gewoonlik toegespits op groeiende stedelike gebiede. Die gevolg is dat ons denke ook hoofsaaklik in hierdie rigting ontwikkel het en dat die behoeftes van die kleiner munisipaliteite moontlik nie die nodige aandag geniet nie.

Volgens die *Handleiding vir Struktuurbeplanning* wil dit voorkom asof struktuurbeplanning tot groot detail uitgevoer sal moet word om devolusie van gesag aan veral die kleiner munisipaliteite te verseker. Dit sal dus van die kleiner munisipaliteite (met statiese of kwynende bevolkings) verwag word om te beplan tot op die vlak van die ou dorpsaanlegskema (bv. paaie tot op die laagste orde, straatsluitings, maliebane op sakepersele en oop ruimtes 'in hul posisies en met die korrekte afmetings').

Die vraag kan dus wel gevra word of ander benaderings t.o.v. die kleiner plaaslike besture nie ook oorweeg moet word nie. Twee moontlikhede kan genoem word, nl. 'n groter rol vir raadgewende stadsbeplanners in die stelsel, en/of 'n ander (meer basiese) beplanningsbenadering, met of sonder devolusie van magte. Elkeen kan kortliks bespreek word:

'n **Amptelike rol vir raadgewers**: Die beginsel van die devolusie van magte is onderliggend tot die nuwe Ordonnansie. In die geval van die kleiner

munisipaliteite sal dit egter slegs bereik kan word deur baie gedetailleerde struktuurplanne voor te berei omdat die plaaslike bestuur nie oor die nodige kundigheid beskik om andersins self ontwikkelingsbeheer te kan toepas nie. Sulke planne is nie net duur om op te stel nie, maar ook nie werklik geskik om die funksie van 'n buigsame struktuurplan te vervul nie. Een oplossing vir hierdie probleem mag wees om die tegniese vermoë van die munisipaliteit te verhoog. Die raadgewende stadsbeplanner kan hier 'n rol speel deur 'n deurlopende diens ten opsigte van ontwikkelingsbeheer aan die kleiner munisipaliteit te lewer. Amptelike erkenning van so 'n bestel deur die Provinsiale Administrasie mag dit vir 'n groter aantal van die kleiner munisipaliteite moontlik maak om vir devolusie van magte in aanmerking te kom aangesien goedkoper, meer bekostigbare struktuurplanne dan moontlik sal wees.

Meer basiese beplanning: 'n Benadering wat die kwaliteit van die omgewing met sosio-ekonomiese kwessies integreer, word tans vir die ouer, Europese stede gepropageer. Daar word omgesien na die opgradering van die omgewing, rehabilitasie van ouer geboue en gebiede, en die voorsiening van meer geleentehede aan die inwoners. Die klem verskuif dus vanaf struktuurplanne wat groot en duur ontwikkelingsaksies voorstel na 'n meer basiese benadering met groter publieke betrokkenheid. Hierdie benadering maak sin in omstandighede waar groei nie meer 'n faktor is nie en die vraag ontstaan of dit nie ook suksesvol op ons kleiner, plattelandse dorpe toegepas kan word nie.

6 SLOT

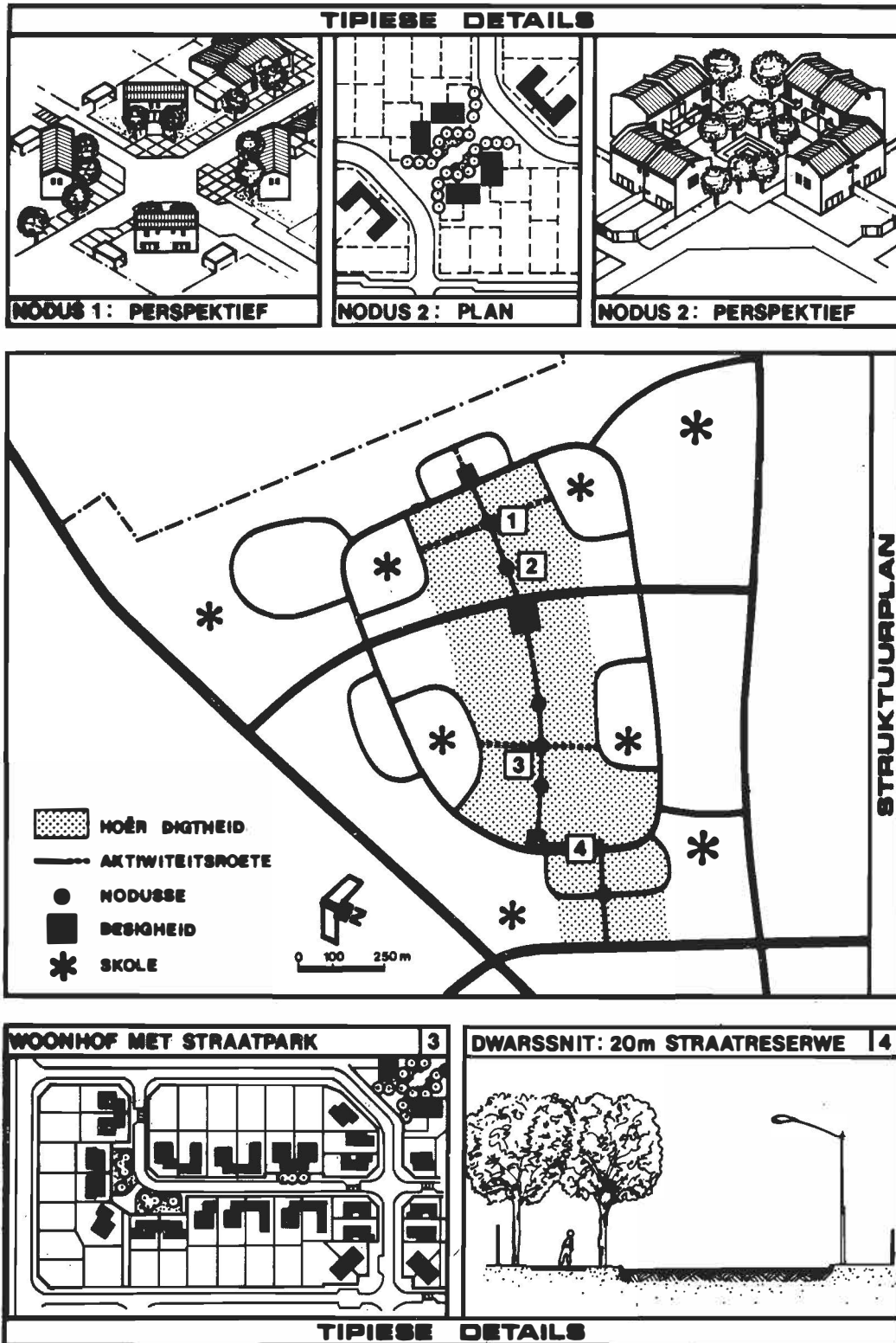
Die snelle verstedelingsproses in Suid-Afrika noodsaak langtermynbeplanning as 'n instrument om fisiese groei te koördineer en te bestuur, en in hierdie verband sal die Ordonnansie op Grondgebruikbeplanning 'n groot rol speel. Dit is egter noodsaaklik om daarop te let dat, weens hul hoë groeikoers en vinnige tempo van verstedeliking, die beplanningsproses in die toekoms tot 'n al hoe groter mate op die behoeftes van die

laer inkomste Bruin en Swart bevolkingsgroepe toegespits sal wees. Indien die algemene doelstellings van 'leenskragtigheid' en 'aanpassing' egter deurentyd in gedagte gehou word, behoort ons beplanning di-

namies van aard te bly en voortdurend in 'pas te wees met veranderende omstandighede. Dit sal verseker dat stadsbeplanning steeds 'n relevante bydrae tot die verstedelingsproses kan lewer.

VERWYSINGS

Handleiding vir struktuurbeplanning 1985. Kaapse Provinsiale Administrasie, Kaapstad.
 Lynch, K.A. 1981. *Theory of good city form*. MIT Press, Massachusetts.

'N STRUKTUURPLAN MET TIPIESE DETAILS